

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՕԳԵՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆԱՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կոմիտեի զուգույն 100: Վեցամսեայ գին զուգույն 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ ստորագրուող գանձեցին մէկ օրինակ իրեն ձրի դիտի տրուի:
Այս Լրագիրը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Պօշխան գուրա գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը առնողին վրայ է:
Իր շահին համար շուր մը հրատարակեց ու ջոջը դիտի վճարի տողին 40 փարայ:
Երաւարդ գրող ծանուցումը ձրի է: Դուրսէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրիցը դիտի վճարի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆԱՐԱԿ

ՊՕԼԻՍ 3 ՅՈՒԼԻՍ

Արեւմտեան հրամանաւ փեմմափայլ Սիւլիման փաշան, որ առեւտրական ատենին տեսուչ կարգէր, բարձրագոյն խորհրդին առաջին թարգման Լալիէ Բէնիմինի հետ պիտի մեկնէր շաբթուս մայրաքաղաքէս Սըտֆի, Լալիէ և Պուրթուշի կողմերը այցելութիւն ընելու և այս վերջին երկու տեղերուն մէջ պատահած խռովութիւնները հանգարտեցուն ներու համար:

— Մէքիպէ և Լալիէ արքունի շտեմաւերը անցեալ շաբաթ օր բաղմամբ զօրքով մեկնեցան առկէ գէպ Դ թուան:

— Սիւլիման Սիւրա Սայիտ փաշան Սիւլիմա Բէի կառավարիչ անուանեցաւ հաճի Սաուր փաշային տեղը:

— Պարսկաստանի թաւրէժ քաղաքը մեծ խռովութիւն էր և հայոց ազգէն ալ մարդիկ սարսուռներ են որուն պատճառով թուրք կը խոտանայ հրատակել առաջնիկայ թուովը Դոստալ ար չոնարանիկ օրագիրը և մենք ալ անկէ առնելով գալ թուովին կը հրատարակեմք:

— Սիւլիման արքայի իւր անկեղծ սիրոյն նշան բարձրապատիւ Սիւլիմ փաշային ծանրագին տուի մը ընծայ քրաւ:

— Պուրթուշի և Իզմիրի տեղերը կը հաստատեն որ չոնարան հիւանդութեան ուժը հարկին ուժսուն տկարացած է այն կողմերը:

— Սարաքաղաքի նոյնպէս արուարձաններուն և շրջակայ գեղերուն մէջ ալ հաղիւ օրը 20-25 հարուած կը պատահի կոր այս արտէն ընդ ամէնը:

— Սիւլիման Սիւրա Սայիտ Սիւլիմ փաշան վեհափառ Արքային և մէկ քանի գլխաւոր նախարարներուն հայկերայ մը քրաւ չորեքշաբթի օրը Ֆէրիպէ անուն եռապարկ նաւուն մէջ:

— Սարսիլայէն հոս բանող Վաղդիայի շտեմաւերը որ լատինացւոյ ամսոյն 4, 14, 24 կուգային և 7, 17, 27 կ'ըլլային, ասկէ ետեւ ամսոյն 2, 12, 22 պիտի գան և 5, 15, 25 պիտի ելլան:

Չորեքշաբթի օրուան եկող Սարսիլայի շտեմաւերը իմացուեցաւ որ Փարիզ կրկին խռովութիւն մը ելեր է. բայց փետրվարի խռովութեան խիստ աւելի տոկալի է: Լատինացւոյ յունիս ամսոյն 23 ին մէկէն Դ մէկ տասնըհինգ հազար հոգիի չափ, գլխաւոր թուրք ալ ազգային գործաւորներէն, կառավարութեան գէմ ապստամբելով Փարիզի ամէն երեւելի հրապարակները և փողոցները գլուխները կը բռնեն, ու կ'ընկալին սաստիկ պատերազմի շարունակ չորս օր և չորս գիշեր: Թէ կառավարութեանը զօրքերէն և թէ ապստամբներէն շատ մարդիկ մեռեր են, որոնց թիւը տակաւին յայտնի չէ լրագրաց մէջ. բայց առանձին նամակներէ իմանալով 3000 էն աւելի պիտի ըլլայ, և նոյնչափ ալ վերաւորուած: Հիմա Փարիզ մեծ սեղ մէջ է իւր մէկ քանի երեւելի գորապետներուն, մանաւանդ այն տեղի արքեպիսկոպոսին մահուանը վրայ, որ իւր պարտաւորութիւնը կատարելու համար ապստամբներուն խաղաղութիւնը քարոզելու ատենը պատուհանէ մը անոր վրայ հրացան պարպեր են. և առած վերջը մահաբեր ըլլալուն երկու օրէն ետեւ վախճաներ է:

Ապստամբներուն խօսքին նայելով, իբր թէ կառավարութիւնը ասոնք մայրաքաղաքէն իբրեւ աքսոր դուրս պիտի հանէ. և Վաղդիայի ուրիշ քաղաքները պիտի ցրուէ եղբոր որ ապրուստ գտնան. բայց երիտասարդները այս աքսորէն ազատ պիտի մնան եղբոր, թէ որ զօրք գրուին նէ իրենց կամօքը:

անոր համար այս ապստամբութիւնը հաներ են: Բայց բարբարոսական գործերնին յայտնի կը ցըցունէ որ, միտքերնին մարդու հնազանդութիւն չընել, առանց աշխատելու ուրիշին ըստակով ապրիլ կամ բռնութեամբ կամ գողութեամբ ձեռք բերնուն առնելով: Արովհետեւ այս ապստամբներուն շատերուն ձեռքի գործակին վրայ, առնալով, հրէի, յափշտակութիւն գործած էր: Հատ օրագիրքեր խափանեց կառավարութիւնը, և հրատարակչին ալ բանտի պէս տեղ մը դրաւ, ուրոնց մէկն ալ Լալիէ Դարսուշէն է, որպէս զի ասոնց վրայ ունեցած կասկածը ստուգէ:

Վաղդիայի այս կ'ըսեն որ ժամանակ ժամանակ ելած խռովութեան պատճառը գործադիր իշխանութեանը չափազանց թուրութիւնն է. ուստի հիմա պատերազմի պաշտօնեայ Վ. Վալանեսար գործադիր իշխանութեան գլուխ կարգեցին և Փարիզի մէջ գտնուած բոլոր զօրաց հրամանատարութիւն ալ առժամանակեայ անոր յանձնուած էր խռովութեան օրերը որ խաղաղութիւն ըլլալէն ետեւ թողուց. որովհետեւ խիստ գործունեայ և կորիճ մարդ մըն է: Հիմա Վաղդիայի կառավարութեան գործը գլխաւորապէս երկու ըստ ամենայնի ընտիր մարդու ձեռք անցաւ, Լամարքիսին և Վալանեսարին. որ առաջինը բանիւ աշխատելու մէկ հատիկ է, և երկրորդն ալ գործով աշխատելու մէկ հատիկ:

Այս ցաւալի գիպուածին ալ աւելի երկար պատմութիւնը գալ շաբթուան կը թողուի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՆԱՐԱԿ

ԳԱՂԱՔԱՆ: Երկրորդ թիւերնուս մէկուն մէջ ծանուցած էինք որ՝ Ֆուսիսընքերու աղբային ժողովոյն նախագահը ամիսը անգամ մը պիտի փոխուի: Այս պայմանին վրայ Վ. Պուրթուշի նախագահին ժամանակը լրացած էր. և թէպէտ կրնար ինքը նորէն ընտրուելներուն կարգը մանել և ընտրուիլ, բայց չուզէր. պատճառ բռնելով իրեն հիւանդութիւն ըլլալը, որ յիշուի կուրծքի հիւանդութիւն ունի. և որովհետեւ նախագահ եղողը յաճախ և բարձր խօսքեր կը պարտաւորի, մանաւանդ ժողովոյն մէջ աղմուկ և խառն Դ խռուս խօսողներ շատ եղած ատենը, որ այս ալ շատիկ կը պատահի, ուստի նախագահ ըլլալը ասոր հիւանդութեան վիճակին ամենեւին ձեռք չի տար: Նախագահ ընտրուեցաւ Վ. Սընա. յունիսի 11 ին: Վ. Պուրթուշի նախագահութեան սկիզբն էր մայիս 5:

— Աղբային ժողովոյն պատգամաւորներէն ալ քանի մը հոգի կամ իրենք իրենց կամաւը հրաժարելով, կամ քանի մի գաւառի կողմէն ընտրուած իրեն միայն մէկ գաւառին պատգամաւորութիւնը յանձնառու ըլլալով՝ ուրիշ պատգամաւորներ ընտրել պէտք եղած էր: Վ. թիւն ալ ուզեց այս պատգամաւորներուն կարգը մանել. և յայտարարութի մը հրատարակեց: Արիւն թագաւորական կառավարութեան ժամանակը զինքը եկեղեցականաց անհաշտ թշնամի մը ցըցուցած էր. այս անգամի յայտարարութեան մէջ կը գրէր:

« Եկեղեցականաց նայելով հիմա բանը փոխուած կը կարծեմ. որով հարկաւորապէս բռնուելու ծամբան ալ փոխուելու է: Ինկած կառավարութեան ատենը՝ եկեղեցականաց խօսքը անյնեկն կը վախնայի. հիմա կրօնքը և կրօնից պաշտօնեայները ընկերական բարեկարգութեան օգնական և գուցէ ազատարար ալ կ'ըլլայ տեյի գիտեմ. որ այս բարեկարգութեան վրայ գէշ սպառնալիք կան: Սիւրքս գրած եմ կրօնական սահմանադրութիւնները պաշտպանելու մեծ փութով. մանաւանդ եկեղեցականաց կառավարութեան կողմանէ սրուած տուրքին վրայօք. (որ այս օրերս ոմանք առաջարկած էին որ չի տրուի): Առանց ազատութիւնը օգտակար և հարկաւոր ալ կը սեպեմ ռամկապետական

ուսման գրութիւնը պարտաւորիչ եղած ըլլալուն համար: Ինկերական կարգը պաշտպանելու ելողները անիշխանութեան դէմ կեցած ատեննին մէջ ջերմին երկպառակութիւն հանելը խենթութիւն է: Ռամկապետական և չոնարան գաղաւթի վարժապետի մը դէմ մեր մէկ հատիկ ապաւենը կրնայ ըլլալ քահանայն. մանաւանդ հիմա որ ամէն գեղեր անգամ վերայիշեալ տեսակէն վարժապետներ կը խրուկուին: Այս ըսածներս ազատութեամբ չէ, մարքիս անկեղծ վկայութիւնն է: »

Այս յայտարարութիւնս օրագիրներու մէջ հրատարակուեցաւ. ուստի շատ տեղեր ալ Վ. թիւնը իրենց պատգամաւոր ընտրեցին: Դիւնուս գաւառէն Վ. թիւնը ընտրողներուն համարները 19, 123 հոգիի հատու: Սուրէն, 55, 227: Բո Ուրդեղ, 1, 740: Լա Սէն, որուն մայրաքաղաքն է Փարիզ 71, 287: Վ. թիւն այս գաւառներուն մէկուն կողմէն աղբային ժողովոյն անգամ գրուելը աներկաւ յելի կ'երեւի:

ԱՆԳԱՐԱՆ: Ինկերական ռուսաց օրագիրը կը պատմէ. թէ մեռնող Վ. Օրթունէին հիմա ընկերութիւն, որ իրաւանց ծամբով Դուրանայի քաղաքական աղաւտութիւն ուղեւոր վրայ էր, և Օրթունէի մեռնելէն ետքը անոր տղան Վ. Նոնն Օրթունէի ասոր գլուխ եղաւ, ըստ լատինացւոյ յունիս ամսոյ առաջին շաբթուն շաբաթական ժողովքը քրաւ: Դիւնուրի մէջ շատ բաղմունքիւ կար: Վ. Նոնն Օրթունէի յայտնեց ընկերութեան որ ստակի պակսութիւն ըլլալուն համար, որովհետեւ ընկերութեանը ծախքին յատկացած եկամուտները շատ պակասած էին, ալ ասկէ ետքը ժողովարանը պիտի գոցուի, ժողովք պիտի չըլլայ: Լա այս ընկերութիւնը և Դիւնուրի անգամ մը ընկերութիւնը մէկ տեղ պիտի գան առաջնիկայ երկու շաբթի օրը, և մէկ նոր աղբային ընկերութիւն մը պիտի հաստատեն: Վիտնալ պետք է ըսաւ. որ այս նոր ընկերութիւնս ալ բռնուի թեման թշնամի ըլլալու է. և ուղած բանը օրինաց և իրաւանց ծամբով ձեռք ձգել նայելու է:

Այս քաղաքի ընկերութիւնը ժամանակին գրգռուարութեանը և սղութեանը և սովոյն պատճառաւ եկամուտին մեծ մասը պակսեցուց. Երիտասարդ Դիւնուր ընկերութիւնն ալ եղաւ նէ, որ զենքով ազատութիւն ստանալը աւելի շուտ և աւելի ապահով կ'ըլլայ տեյի կը քարոզէր, շատ մարդոց անանկ երեւեցաւ որ Օրթունէին բռնած խաղաղական ծամբան երկանքաշուք բան մըն է. համբերութիւննին պակսեցաւ և ընկերութեանը զատուեցան: Արանկով այս ընկերութեան եկամուտը, որ աղմուկ մը եղած ժամանակը 50 հազարէն մինչեւ 75 հազար Ֆուսի կը հասնէր շաբաթը, մօտ ատեններս 400 Ֆուսիքի ինչաւ, որ չէր կրնար ծախքը գոցել. ուստի ընկերութեան ժողովը գոցելը ամէն բանէն աւելի յարմար սեպուեցաւ:

— Դիւնուր ըստուած կողման ուժը կ'որոնեցաւ. որովհետեւ խռովութիւն սերմանելու խօսքերու սկրած ըլլալուն համար կառավարութիւնն ալ ըսկրաւ մանաւոր կերպով վարուիլ ասոնք զսպելու մօքով. մէկ տեղ ժողովուրդին չի կրնար հիմա հաւմարձակ ըլլալ. քանի մը հոգի ալ բռնուած և դաւտապարտուած են: Ասոր վրայ ուրիշ շառիւղիք ելան, որ կրնանք շառիւղիքի ըսել. որովհետեւ ամէնքն ալ կնիկ մարդիկ են: Ասոնց տեղն է պէտիւ Խիւն թաղը. և հիմակուց 1500 էն աւելի կին մարդիկ այս ընկերութեան գրուած են: Գրուելու ուղղը Չաւուր Ռիս անուն մէկուն կ'երթայ, որ գիւնաւոր պիտի եղած է այս ընկերութեան: Դիւնուրի կամ ընկերութեան նախագահն ալ կնիկ մարդ մըն է. ատենախօսութիւն ընողներն ալ կնիկ մարդիկ են. և իրենց խնդրածը թուով վրայ գրելով և ստորագրելով՝ հանգէսով պիտի տանին թագաւորէն ներկայացընեն: Ասոնց այս ընկերութիւնը շաբթուանկերու համարձակելուն պատճառը այն պի

«Այս յայտարարութիւնն ելած ատենը երկու իտալացի ծովակալ (ամիրալ) չէզոք տէրութեանց ամէն հիւպատոսներուն գեր գրեցին իմացընելով որ, երբ որ քաղաքին հետ պատերազմի սկսելը յարմար սեպուեալ ըլլայ նէ՝ թղթակցութիւններու յայտերնին վերցընելու են : Աստի կը յորդորեն հիւպատոսները, որ իրենց ազդակիցներուն և իրենց պաշտպանութեանը տակը եղողներուն վնասէ ազատ մնալուն եղանակը մտածեն քանի որ ժամաւ նախ կայ :

«Պիտի իմանաւ որ Նաբոլիի ծովակալը այս պաշարման գործակից ըլլալէն ետ կեցաւ : Կարելի է ասոր պատճառը այն ըլլայ որ, Նաբոլի մինչեւ հիմայ Վապերիայի գէմ յայտնի պատերազմ հրատարակած չէ :

«Նաուուրնէ սկսելով, որ է յունիսի 15, և պաշարման առաջին օրը, թրիւսգէ զինուորական եղանակով պիտի կառավարուի :

«Ինտիլիները հոս ահագին տագնապի մէջ են. վախցածնիս իտալացիներուն նաւախումբը չէ. աւսիկայ շատ տկար է, մեզի շատ մեծ վնաս չի կրնար հասցընել : Վալի վախցածնիս այն է որ, թէ որ իտալացի զօրքը յաղթող գտնուին նէ, որ մը առտըււնց ելած ատեննիս կրնայ ըլլալ որ ասոնք քաղաքը պատող բլուրներուն վրայ ելած տեսնենք, այն ատենը երկու կրակի մէջ մնացած կ'ըլլանք :

«Իգալիայէն հաստատուել չկայ Բեպրէնայի առնուելէն և Կոնգոի կռիւէն ետքը : Սակայն կ'ըսուի որ, ինկիլիդի քայքայ անուն նաւը որ երեկ Վէնէտիկէն եկաւ, աւստրիացիներուն Վիէնայա առնելուն և իստուա ալ առեմքով ծեծելուն լուր բերեր է :

«Վէնէտիկու հիմախում և կառավարութիւնը գէշ վիճակի մէջ է. կատարեալ անիշխանութիւն կը տիրէ : Վապերիայի մարդ խրկեցին վէնէտիկացուց ըսելու որ, մինչեւ երեք օր միջոց կուտան, որ Վէնէտիկ նորէն աւստրիացուց ձեռքը յանձնեն. չէնէ վէնէտիկցիները ցամաքը որքան կալուած ունին նէ ամէն ալ առնելու և տիրելու սպառնալիք կուտան : Վէնէտիկացուց կալուածները՝ աւստրիացիներուն ձեռքը եղած երկիրներուն մէջն են :

«Իստուրի Պոմէն քաղաքէն յունիսի 12 ին կը գրեն : «Իստուրի առ այժմ բիւժմոգէցիներուն ձեռքը անցած է : Զօյկէլ գնդապետը իր ունեցած զօրքին հինգին չորս զօրք վրան եկած տեսնելով ըստ իրաւունցաւ քաղաքը թշնամիին ձեռքը ձգելու : Աստու այս ճամբուն վրայէն ունենալու հաղորդակցութիւննիս կտրեցաւ : Սեր զինուորական մեծերը անանկ կը խորհին որ թէ որ Վիէնայի կռիւը յաջողի նէ, (ինչպէս որ յաջողեցաւ), Ռիւրի քաղաքին բիւժմոգէցուց ձեռքը անցնելը շատ մեծ հետեւութիւն մը չկրնար ունենալ : Սեճ անտեղութիւնը այս է որ Ռատեմքիին ձեռքի ուժը թըշնամիներուն ուժին չհասնիր. որովհետեւ ուտելիք և պատերազմական պիտոյք հասնելու ճամբաները ձեռքէ չհասնելու համար տեղ տեղ շատուոր զօրք գնելու անհրաժեշտ է : Իստուրի քաղաքի բիւժմոգէցուց կողմն է : Վիէն օր իգալիայի ամէն կողմէն իրենց պէտք եղած բաները ձեռք կը ձգեն. մենք Վիէնան լեռներուն այս գիւղ կողմը մէկ քաղաքի մըն ալ զօրքը չեմք կրնար սեղաններուն խախտել, և մէկ երկիր մըն ալ չեմք կրնար բռնադատել որ մեզի պաշար հոգան :

ԶՈՒԻՑՑԵՐԻ : Հելլէտեան հասարակապետութեան ընդհանուր ժողովոյն նախագահ Պ. Օքսէնպային նախագահութեան ժամանակը մայիս 31 ին լրմնացած ըլլալով, նոյն օրը ժողովքին մէջ հրապարակաւ պաշտօնէն հրաժարեցաւ. և անոր տեղը նախագահ ընտրեցաւ Պ. Փուրը : Խորհուրդը լրմնապէս ետքը ամէն դաւառի պատգամաւորները շինէ վալիսինէն զատ, առաջ Պ. Օքսէնպային գալիս շնորհակալ ըլլալու ըրած կառավարութեանը վրայ. և ետքը Պ. Փուրըին գալիս նոր պաշտօնը շնորհաւորելու :

ԸՈՒԵՏ : Նաուիկիա գաւառի երեւելիները մայիսի 1 ին վաճառականաց ժողովատեղը (պոռտան) բազմութեամբ ժողովուեցան Պ. Անկիլին նախագահութեամբ, որ թագաւորութեան արձանագիւրներուն և յիշատակարաններուն պահպանման : Տանիմաքայի համար շատ որոշումներ եղան հոն : Այս ժողովքը՝ Շէքիլի գաւառը Տանիմաքայի թագաւորութեան իբրեւ ամբողջական մասն կը սեպէ. և այն կարծիքին վրայ են որ գերմանական դաշնակցութեան ընդ հանուր ժողովքը կարող չէ և իրաւունք չունի ուղեւոր որ Շէքիլի նոյն դաշնակցութեանը հետ միանայ : Եւ ասոնց այս կերպով ուրիշ իրաւունքի դպչելուն վրայ. Նաուիկիայի կառավարութիւնը չըկրնար անհոգ և անտարբեր կենալ : Վերանայիք Շէքիլի վրայ այս

վէճը հանելովին Շէքիլի և Նաուիկիայի աղբութեանն ալ դպած կ'ըլլան : Ասոր համար Նաուիկիայի հասարակութիւնը չի կրնար զինքը հիմակուան ժամանակիս պարագաներուն պահանջած բաները ընելէն զինքը ազատ սեպելով ետ կենայ : Այս որոշումներս թագաւորին և մեծամեծաց շքեղի ըստած ժողովքին ներկայացընել վճռուեցաւ : Եւ մէկ մասնաւոր ատեն մը որոշուեցաւ որ այս առաջարկութիւններս ըստ օրինի ի գործ դնել նայի : Համարուի օրագիրը կ'ըսէ թէ՝ կ'երեւի թէ Նաուիկիայի նախարարները իրենց պաշտօնէն պիտի հրաժարուին :

Շէքիլի մայիսի 4 ին գրուած և գերմանական ընդհանուր լրագրոյն մէջ հրատարակուած լուրերէն ալ կը տարվի որ, գիտողութեան համար սահմանուած բաղաժաթիւ զօրաց խումբ մը Ս. Բանիայի կողմերը պիտի կենայ : որ Տանիմաքայի սահմանն է. բայց կառավարութիւնը ճշգրիտ չէզոքութիւն պիտի պահէ :

ՏԱՆԻՄԱՔԱ : Մայիս 12 հրատարակուած քաղաքի օրագրոյն ըսածին նայելով՝ Շէքիլի և Նաուիկիայի կռիւը վերջնապէս մօտ է : Այս օրագրոյն ըսածն է այս :

«Յայտնի է որ Շէքիլի և Նաուիկիայի գրքստութիւններուն պատճառաւ Ռուսիայի և Տանիմաքայի իրարու դէմ բացած պատերազմին մէջ մտաւ ինկիլիդի տէրութիւնը : Խաղաղութեան համար ինկիլիդի կողմէն եղած առաջարկութիւնը այս է եղեր : Հետեւ ինկիլիդի, որ Տանիմաքայի իշխանութիւնը Չառլոքա տիկնոջ գաւառը ըլլալով Տանիմաքայի թագաւորութեան ժառանգը կը սեպուի, և հիմա Ռուսիա է, իրեն ժառանգութեան իրաւունքէն պիտի հրաժարուի : Արական գծէն ալ թագաւորութեան ժառանգութեանը իրաւունք ունեցող ասանք մեծն ալ հիմա Վիւլաչէնպուրիի գաւառն է. որ այս օրուան օրս Տանիմաքայի թագաւորին գէմ վէնք առեր կը պատերազմի. այս ալ աղայ մը ունի տան և ինն տարուան. Տանիմաքայի թագաւորը ասիկայ իրեն որդեգիր ընելու է իբրեւ թագաւորութեան ժառանգութեանը իրաւունք ունեցող : Եւ իրաւունք նորառակ եղած իրաւունքը երկու կողմէն ալ մէկ անձին մը վրայ ժողովուելով՝ Տանիմաքայի միապետութիւնը ամբողջ կը մնայ :

«Ժառանգութեան ինքիւրը այս կերպով կարգի մանելէն ետքը կը մնայ Շէքիլի և Նաուիկիայի գերմանական դաշնակցութեան երկիրներուն կարգը մոնելուն ինքիւրը : Ասոր համար պիտի առաջ պիտի ուղղուի որ Ռուսիայի զօրքը այս երկիրներէն բոլորովին դուրս ելնէ. ետքը Տանիմաքայի թագաւորը բնակիչներուն ազաւանքը մոտիկ պիտի ընէ. Շէքիլի երկիրը գերմանացի բնակիչներուն տեղը և Նաուիկիայի, գերմանական դաշնակցութեան կցորդ պիտի ընէ : Բայց քաջ օրագրին տուած բացատրութեանը նայելով՝ Շէքիլի և Նաուիկիայի գրքստութիւնները Տանիմաքային բոլորովին զատուելու խօսք չի կայ :

Մայիսի 8 ին Ռուսիայի Ռաբլիտայի ըսած էր ինկիլիդի բաւարմէնքին մէջ, որ Ռուսիան ալ Տանիմաքային ալ ինկիլիդի կառավարութեան այս բանին մէջ միջնորդ ըլլալը ընդունել են :

ԱՄԵՐԻԿԱ : Հիւսիսային Վերիկայի միացեալ նահանգաց և Մէքսիքայի կառավարութեան մէջ եղած կռիւը վերջացաւ, և խաղաղութիւն հաստատուեցաւ. բայց խաղաղութեան պայմանները տալիս երկու կողմէն կնքուած չըլլալուն համար Վերիկայի օրագիրներուն մէջը տակաւին հաշտութեանը վրայ կ'երկրայի : Մէքսիքայի հասարակապետութեան նախագահ ընտրուած է Հէրրերա ճէնէնպալ. 166,000 մարդուն 150,000 ը ատոր կուսակից ըլլալով : Օղարիս Ռաբլիտայի կառավարչ ան ունեցեցաւ : Քաղաքը 2000 մէքսիքացի զօրք կայ :

Իսանմայի կիրճը Սիլիկան ըսուած քաղաքը մէկ սոսկալի հրդեհ մը պատահեցաւ. 400 կտոր շինուածք այրեցան : Այս քաղաքը ամէնը 20,000 հոգի բնակիչ ունի. քաղաքին երեք մասին մէկը ոչընչացաւ :

Քաղաքի կողմին Քատէնա քաղաքի սեւամորթ բնակիչները ոտք ելելու և ապրտամբութիւն հանելու խորհուրդ մը ըրած ըլլալով՝ խորհուրդը իմացուեցաւ. կառավարութիւնը պէտք եղած զգուշութիւնները ընելով սեւամորթներուն գրկաւորները ապահովութեան համար բանտը դնել տուաւ, և քաղաքին զինուորական տեղերը պահպան զօրքը շարացուց :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ : Քաղաքին գաւառի կուսակալութեան փոխանորդ օտարազգիներուն նաւար

կութեանը համար հետեւեալ կարգադրութիւններ հրատարակել է : Վիէն օտարազգի նաւ որ Վուսրովի նաւահանգիստը կը մրոնեն, կայսերական քաղաքին առաջը, կը պարտաւորին նաւուն գրօշակը և նաւուն անունը անանկ բարձրը անկել, որ հետեւէն ալ գիտցուի : Կառավարութեան մարդիկը նաւը երթան, որպէս զի այն օտարազգի նաւը ինչպէս համար եկած ըլլալը իմանան : Կառուէն նետած թնդանոցներուն փոխարէն՝ քաղաքին բերդէն միայն երեք թնդանոց նետուի : Կառուէն մարդիկը ցամաքը չենլին. ոչ քաղաք մոնելու հրաման ունին և ոչ մէկ գեղ մը : Կրկու օրէն ետքը չի կենան, ճամբ բանին երթան. չէ նէ նաւահանգստին մէջ աղմուկ կ'ըլլէ : Թէ որ նաւը ուտելիք պաշար առնելու կարօտութիւն ունի նէ՝ նաւէն ցամաք ելողները տաւրն հոգիէն աւելի չըլլան. անոնք ալ հետեւին զենք չունենան : Պէտք է որ տեղւոյն կառավարութիւնը ճիշդ տեղեկութիւն տան թէ այն օտարազգի նաւուն մէջ քանի թնդանոց և իրաւի ուրիշ զենք կայ : Օտար նաւը երթալէն ետքը նաւուն մարդոցմէն ուր որ ցամաքը գտնուի և բռնուի նէ՝ լրտես պիտի սեպուի, և գլուխը պիտի կտրուի :

Թէ որ նաւը աֆիս բերած է նէ՝ նաւապետը և նաւուն մարդիկը ամէն ալ ծանր չղթալով պիտի կապուին : Նաւերը Յիսուսի աշակերտներէն մարդ պիտի չըրեն հոն ցամաքը հանելու համար : Թէ որ ասանկ բան մը ըլլայ նէ՝ նաւապետն ալ, նաւուն մարդիկն ալ, այն քարաղիչներն ալ կառավարութեան տեսնելու պիտի տարուին, և ծանր պատիժ պիտի կրեն :

Այս օրգէլներս միայն Կարտագուց համար կ'երեւի. այն ալ Կարտայի և մանաւանդ Պաանայի գիպուածները այն կողմերը իմացուելէն ետքը : Այս ոյսպէս ըլլալով՝ Հնդկաստանի հայազգի վաճառականներուն կը մնայ այս երկրիս ազատ առուտուրը :

ԱՅՈՒՆՅՈՒՆ

Տէր Ներսէս Ե. ամենայն հայոց Սրբազան Քաջահայտաբար որ երկար ժամանակէ ի վեր թիֆլիզ կը բնակէր ազգային զանազան գործերու բարեկարգութեանը համար, յիշեալ քաղաքէն Ռուսի վերջին փոխթաղով կը գրեն որ, դէպ ի սուրբ Նիքիտա ձին մեկնել է : Քաջահայտաբար սուրբ Քաջահայտաբար պէս Կալիսիոյս պիտի ձեռնադրէ այն մէկ քանի վարդապետները որոնք վաւերական վիտա յախանելով այս բարձրագոյն կարգին արժանաւոր գաւառներէն ետեւ սրբազան Քաջահայտաբար ալ երկար ժամանակ խոտութեամբ քննուելու արժաւ նաւոր գաւառներ են : Այս վարդապետներէն մէկն ալ Պրուսիայի առաջնորդ յարգապատիւ Վեորդ վարդապետն է որ տարիէն աւելի է որ իւր առաջնորդական արժանի հետեւ մնալով մեծ արտօնութեան մէջ թողուցեր էր իւր ժողովուրդը :

Յարկուս եպիսկոպոսին ձեռնառնէն էր, և Նիւուսաղէմի փոխանորդութիւն ընելէն ետեւ Պրուսիա յու և Երզնկայի և դարձեալ Պրուսիայ և Ռուսի հայու առաջնորդութիւն ըրաւ : այս ետքի ըսած քաղաքիս մէջ յունիս ամսոյն մէջ վախճանել է : Քաջահայտաբար այն է որ իւր սովորական կուշտի ցաւը այս անգամին խիստ սաստիկ բռնելով եղած գարմանները օգուտ մը չեն կրցեր ըրել :

Նիքիտա շաբաթ օրը (յունիս 26), իշխովի տէն եկող նաւապետ մը ցաւալի լուր մը առնիք, թէ քաջահայտաբար Նիքիտայի քաղաքին և բոլոր վիճակին վրայ աւաղելի հարուած մը ըրել է, պատուարժան տիրացու Պուրատ վարժապետը հանդերձեալ աշխարհը իրկելով : Կոտուածային առատ մարդասիրութեանը վրայ քաջայայտ էմք, որ ազգին աղեկութեանը և կրթութեանը համար քաջած անխնայ և անչափաւոր աշխատանքը փոխարէն անմահ հակապատիւ վայելելու գնաց. բայց իր իմաստուն հոգաբարձութեանը և ինքնանոց տակը եղած գրգռատունները հիմա տնտեսման մնացին. մանաւանդ ինքնիմաստ գաւառուներ. ուր տեղ անձամբ ներկայ գտնուելով ինքն էր որ անոնց մտաւորական և բարոյական կրթութիւնը վրան առած էր, և մեծ յոյս կար ծաղկեցընելու : Երբեմն երբեմն ազգիս մէջ երեւցած սակաւաթիւ գիտնականաց մէկն էր լուսահոգիս. ուստի պատշաճ կը սեպեմք վաքը այս տեղս համառօտել :

Յարկուսին Պուրատ բերիացի, ծնու Հալէպ քաղաքը 1801 թուին. տղայութեան ժամանակը ծաղիկ հիւանդութեանէն աւերի մէկը կորսընցուց : Հայրը Պ. Քաջահայտաբար Պուրատի պայմանաց, ուստի մնական մարդ մըն էր. և առաւելապէս արապերէն գաւառութեան քոյհահմուտ էր. իր զուակին

առաջին մատաղ հասակին կրթութիւնը ինքը սկզբնաւորեց. և ետքը Հայկազ քաղաքի ուսումնական վարժապետին քով տուաւ, որ հոն քերականութիւն և եկեղեցական երաժշտութիւն սորվեցաւ: Տղայութեան ժամանակէն հանձարեղ և ուսումնաւսէր ըլլալով իր վարժապետէն սորվածովը չէր բաւականանար. Հայկազ գտնուող եւրոպացիներէն իտալերէն կարգաւ գրել ալ սորվեցաւ, որ ետքը կատարելագործեց միայն իր անխոնջ ջանքովը, առանց վարժապետի: Արաբերէն կարգաւ իր հօրմէն սորվեցաւ. քիչ մը ընդօրինակութիւն ալ մէկ իտալացիէ մը սորվեցաւ. Հայկազ, որ իրեն երկրաչափութեան և աստղաբաշխական հաշիւներու սկզբունք ալ սորվեցուց. և ընդօրինակութեան ուժով երբեմն պատկերհանութիւն ալ կ'ընէր:

Չափահաս եղաւ նէ՛ առաջ Այնթապ, ետքը Օջիթին քողաքները վարժապետութիւն ըրաւ. Օջիթին քաղաքը եկեղեցիներուն համար պատկերներ ալ կը գրէր: Բեօթահայի առաջնորդ թովմաս վարդապետը, որուն մահունը ցաւալի լուրը անցած շաբթու տուինք, բնիկ Այնթապցի էր, և ասոր աշակերտութիւն ըրած էր: 1823 ին՝ հօրը հետ մէկ տեղ վաճառականութեամբ Կոստանդնուպօլիս եկան. մայրը մեռած էր. եղբայր քոյր չուէր. Կոստանդնուպօլիս գործերնին լըմնցընելէն ետքը Ատաբազար գացին: Այն տեղի բնակիչները ասոնց ունեցած աղէկութեանցը վրայ զմայլելով մէկ սէր մը կ'ապեցին. ասոնց վրայ՝ որ չկրնար ըլլալ. քանզի ասոնք հայր և տղայ գտնուած բազմութիւնը միանգամայն կը կրթէին և կը զուարճացընէին: Այն երկու տարի կենալէն ետքը ելան Հայկազ և անկէց Այնթապ գացին. և Սուհամէտ Ալի փաշային տղան Կարահիմ փաշան Այնթապ պաշարած ասոնք հոն գտնուեցան. հայրը հոն մեռաւ հիւանդութեամբ. և պաշարումը վերնալէն ետքը տիրացու Սուրբադ Կարապետ Վարդապետը կողմերը և Արմաշ վանքին նոր հաստատուած ուսումնարանին վարժապետ ընտրուեցաւ: Այս դպրատանն ուսանողները գուրեթէ ժողովուած ըլլալով ասիկայ անոնց վրայ չէ թէ միայն վարժապետութիւն, այլ հայրութիւն ալ կ'ընէր. քիչ մը բժշկութեան ալ հմուտ ըլլալով տղոցը չէ թէ միայն մոտաորական և բարոյական, այլ և նիւթական աղէկութիւննին ալ կը հոգար. ասով տղոց սիրտը վրան տարաւ պայման տաքցուց. և այս էր պատճառը որ այն դպրատունը ասոր վարժապետութեան ատենը պըտըղատու եղաւ. աշակերտները ամէն մէկը իրենց հայրենիքը լուսաւորելու գործիք եղան. Ատաբազար տիրացու Առաքեալը, Արմաշ Սափեան տիրացու Յօհաննէսը, Պաշաճաճի տիրացու Սարգիսը, Կէլվէյի Օրթագիւղ Պէլլէրեան տիրացու Յակոբը, ասոնք ամէն ալ, և ուրիշ ասոնց պէսեր, որ իրենց գիւղերը վարժապետութիւն կ'ընեն, և աշակերտներ կը հասցընեն, ասոր աշակերտներն են:

Արմաշու դպրատունէն ելլելէն ետքը իր բնաւ կուծիւնը Իզնիմիտ հաստատեց իր աներովը տունը. (քանզի 1831 թուին Իզնիմիտ կարգուած էր մէկ արուեստաւոր մարդու մը պարկեշտասուն աղջիկ իրեն կողակից առնելով, որ հիմա հինգ տղով այրի մնաց. մեծը 14 տարուան կայ, և արեւմտեան առուտորի մէջ է): Վառապետ գերապատիւ Յօհաննէս Ամիրայի Տատեան Իզնիմիտու և Արմաշու և Ատաբազարու և Բերիդիի և Նոր գեղի և Թաւրիզի և Գրնուրիի դպրատունները ասոր յանձնեց որ յառաջագիմութեանը հոգ տանի. աւսիկայ ոչ աշխատութիւնը և ոչ ծախքը խնայելով այն ամէն տեղերը կը պըտըտէր, մինչեւ որ իր ուզած կարգին դրաւ: Պաշաճաճի դպրատունն ալ բարեկարգեց գեղացուց ընտրութեամբ և աղաչելով: Իզնիմիտ աղջային քաղաքական ժողով կարգեցաւ նէ՛ ասիկայ ալ անոր անդամներուն մէկը եղաւ իզնիմիտացու խնդրանքը, և արժանայարգ Նիքիմ վարդապետին գործակցութեամբ ժողովոյն բարեկարգութեանը համար կանոններ ալ շինեցին: Իզնիմիտ և վեճակը բոլոր այս մարդոյս իմաստուն և անխոնջ աշխատութեան շատ աղէկութիւններ տեսնելու և վայելելու կը յուսային, երբ որ իսկահիւանդութիւնը քանի մը օրուան մէջ ասոր պատուական կենացը թելը կտրեց ուրբաթ օրը, յունիսի 25, բոլոր յիշեալ երկիրները, և ուրիշ տեղեր զինքը ճանչցողները անմիջեւ սուգի մէջ թողուց: Աստուած իւր անբաւ ողորմութեամբ ասոր հոգին լուսաւորէ. և ձգած բարի յիշատակները անեղծ պահէ:

ՕՒՆԵՕՒՆ ԷՈՒՐՆԵՐ

Բժշկական: Բլոֆօմբ Ըստած հեղուկ մը կայ, որուն հոտը առնողը անգգայ կ'ըլլայ. ուստի Էփեմի

պէս զօրութիւն ունի. և անկէց դիւրաւ անգգայ ընելուն համար, և հոտը անոր պէս ծանր չըլլալուն համար՝ հիմայ վերաբոյժները ասիկայ էփեմի աղէկ կը սեպեն, և աւելի ասիկայ գործ կ'աճեն:

Ամերիկայի Պալմիտօ քաղաքի յիմարանոցի սենեակներուն մէկուն մէջ խենթ մը կար. ասիկայ այն սենեակէն հոնեւ ուրիշ սենեակ մը տանիլ պէտք եղաւ ալ նէ՛ որովհետեւ խենթը կատաղի էր, խօսք ալ չէր հասկընար, քովը երթալ և բռնի այն տեղաց վերցընելն ալ անհնար էր: Հիւանդանոցին բժիշկը խորհեցաւ որ յօֆօֆօմբ ասիկայ թմրեցընէ, և այն կերպով սենեակէն հանէ. ըրաւ. և յաջողեցաւ:

Այս գործողութեան մէջ անակնկալ բան մը սահաւ որ թմրութիւնը անցնելէն ետքը սկսաւ բւժիշկին հետ հանգարտութեամբ խօսիլ, և խօսքերն ալ շատ յիմարի խօսք չէին նմաներ: Այն հոն քիչ կը խմէր. տեսաւ, և ինքն ալ ուզեց որ քիչ մըն ալ իրեն տան: Այս դիպուածս բժշկաց միտքը տրթնցընելու մէկ բան մըն է. պէտք է որ փորձ ըլլաւի, գուցէ կատաղի խենթութեան ալ դեղ ըլլայ յօֆօֆօմբ իրեն թմրեցուցիչ զօրութեամբ:

Բժշկական: Աւթն ամիս է Սայրաքաղաքիս մէջ տիրած յօլեֆօ հիւանդութիւնը քանի մի կերպարանքով կ'երեւի. կամ աւելի ճիշդ Լսեմք. ալ մէն մարդուն սրտին մէջ այս հիւանդութեան վախը և սարսափը տիրած ըլլալով, ով որ հիւանդանոց կամ մեռնի նէ՛ յօլեֆօն զարնուէր է ըսելով վախերնին կ'ընէին: Յանկարծ ինչալ մեռնիլ ալ կ'ըլլայ երբեմն. և անոր ալ յօլեֆօ կ'ըսեն կոր. թէպէտ յօլեֆօն սեպհական նշան վրանին չերեւեւելով ըսածնին ստոյգ է մի սո՛ւտ է մի, հասկընալու ժամանակ չի թողուր մահուան արագութիւնը:

Երբեմն յանկարծակի անգգայ գետնիը փրուռող ինկողներն ալ մեռած կարծուելով՝ ողջ ողջ հողին տակը մոնելու վտանգի մէջ կ'ընան: Հատ օր չընէր Եւքրիտար տաճիկ մը համար լըսեցինք որ ասանկ ինկեր անգգայացեւ. մեռաւ ըսելով վերցուցեր տունը տարեր են. հոն գերեզման տանելու պատրաստութիւնը տեսնելէն ետքը խառնաբխի բժիշկը կուգայ ըստ սովորութեան մեռած չըլլալը կը վկայէ. և արիւն առնելով մարդը կ'ազատի:

Յանկարծակի մեռնողներուն մէջ ասանկ յանկարծակի ողջացողներ ալ գտնուիլը բաւական պատճառ է մեծ հոգ տանելու, որ մեռած կարծուած ստոյգ մեռած է մի, կենդանի և մարմն է մի: Իսկ յօլեֆօ հիւանդութիւնը փրսխել և փորքը շուք և սաստիկ փորուց ցաւ կը բերէ. այս երեքս ալ զատ զատ՝ մարդս շուտով ուժէն ձգելով մարելը ալ կը բերեն. ով կրնայ մեղ ապահովընել որ այս ախտէս մեռած կարծուածներուն մէջ ողջ թաղուած ալ չի կայ:

Ոմանք գիտնալով որ ողջ մարդը չի հոտիր և չի փրտիր, փտութեան հոտը մեռնելը ստոյգ ըլլալուն ապահով նշան բռնած են. և այս նշանս յիւրաքանչիւր շատ ապահով է. բայց ինչ ընենք. մեռնողները մինչեւ հոտեւ չըսկըսին նէ չի թաղե՞նք մի: Այս ալ փորձեալու որ բան մըն է. որովհետեւ մեռնելին հոտը ողջը կը մեղցընէ. և թէ որ յօլեֆօն վնասակար օդոյ աղդեցութեան առաջ եկած հիւանդութիւն մըն է նէ, ասկէց մեռնող հիւանդը տան մէջ հոտեցընելը՝ յօլեֆօն այն տանը մէջ մըջ տընջնաւորել է: Աստի ճշմարիտ մահը աստի ճշմարիտ օրոշելու անանկ նշան մը ըլլալու է որ այդ վտանգն ալ չունենայ:

1837 թուին Հոմբաղաքի երեւելի բժիշկներէն մէկը Պ. Մաննի, պարգեւ խոստացաւ այն մարդուն որ այս նիւթոյս վրայ աղէկ մէկ ճառ մը գրէ: Հաստեր գրուեցան. բայց պարգեւը առնելու արժանի դատուելու մարդ չերեւցաւ: Այս օրերս Պուշեւ անուն բժիշկ մը իր շինած ճառովը այս պարգեւս առաւ: Այս բժիշկը իրեն յատուկ փորձերով և գիտողութիւններովը հասկընէր որ մէկ մարդ մը որքան ծանր մարելուքի մէջ ինչայ, երաններուն զարնուածքը դադարի, զգալի շնչառութիւն չունենայ, և ճշմարիտ մեռածէն ամենեւին տարբերութեան նշան չունենայ, սակայն սրտին շարժումները անհնար է որ բոլորովին դադարի: Արդ նայ անանկ կամաց շարժիլ որ դրսէն բնաւ չիմացուի, բայց ողջ մարդուն սիրտը բնաւ չի շարժիլ՝ բնութեան օրէնքներու դէմ է:

Այս բանս քննելու համար յատուկ քանի մի վարպետ բժիշկներ դրուեցան: Եւ որովհետեւ մարելքին փոքր ըստած տեսալը, որ մարդուն ալ մէն երակները և շնչերակները կը կայնեցընէ, մարդու վրայ ալ խիստ քիչ կը պատահի, կամ ասանկ ըսենք. քիչ անգամ կը կարծուի թէ մարելք մըն է, խիստ շատ անգամ մահ կը կարծուի, փորձը աւանկ անասուններու վրայ ըրին, որ կազմութիւն

նին և գործարաններուն ձեւը և դիրքը մարդու մօտ է: Որքան փորձ ըրին նէ, ամենուն մէջն ալ գտան որ, դեղերով և արուեստով մարելուն աստիճանը որքան կը սաստկացընէին նէ՛ միշտ սրտին շարժումը կար. ասոր համար Պ. Պուշեւին ցըցուցած հնարքն ալ աստիճանով մեռեալը ճշմարիտ մեռեալէն որոշելու ստոյգ միջոց ըլլալը վճռեցին: Եւ հնարքն է այս:

Յայտնի է բժիշկներուն, որ աստեօք Լէնէք անուն գերմանացի բժիշկ մը գործիք մը հնարեց, որ ֆիթօֆօթ կ'ըսուի. և փայտէ չինուած փողաձեւ (պոռուի պէս) գործիք մըն է. որուն մէկ ծայրը հիւանդին կուրծքին վրայ դնելով, և միւս ծայրը բժիշկը իր ականջին տանելով, ներսի անանկ ձայները կը լսէ, որ առանց այս գործիքիս մերկ ալ կաննով լսելը անհնար է: Այս գործիքիս միջոցով գութեամբ քաջալարած բժիշկ մը կրնայ մարդուն ներսը գտնուած գործարաններուն շարժիլը կամ չի շարժիլը իմանալ, քանզի շարժումը որքան նուաղ և կամաց ըլլայ նէ՛ անհնար է որ ձայն մը չի հանէ. և այս գործիքս այն ձայնը բժիշկին ականջին կը հասցընէ:

Սեռած կամ ողջ ըլլալը հասկընալու համար կերեւի որ մէկ երկու երկվայրկեանը (սանիէն) բաւական պիտի ըլլայ. բայց այս դրութիւնս քննող բժիշկները աւելի պատշաճ դատեցին որ քիչ մը երկանկէկ տուեն մոտիկ ըլլուի, թէ որ ձայն մը չառնուի նէ: Իսկ թէ մոտիկ ընեն իրեն ձայնը կըտրեցաւ. հինգ րոպէ շարունակ մոտիկ ընելու է. թէ որ այն միջոցին մէկ մըն ալ ձայնը չի լսուեցաւ նէ՛ ստոյգ կրնայ բռնուիլ թէ մեռաւ:

Նշան մըն ալ մկնունքներուն (ցնախի միսերուն) կարծրանալն է, որով մեռելը փայտ կը կըտրի. ինչպէս գնեն նէ անանկ կը մնայ. բայց Լէնէքին ֆիթօֆօթը ամենէն ապահով է. ինքը չի սրխալը. և ուրիշ նշաններուն ալ սուտ կամ ստոյգ ըլլալը ասիկայ կը ցըցընէ: Եւ ով կրնայ մարդ ապահով ըլլալ թէ թաղուած մարդը ստուգապէս կենդանեաց կարգէն ելած է. ողջը մեռած կարծելով թաղուած չէ: Բայց ասիկայ բժիշկներուն ճաննալու նշանն է. անոր համար որ ֆիթօֆօթը ամեն տեղ չի գտնուիր. և գտնուի ալ նէ՛ գործածութիւնը ամէն մարդ չի գիտեր: Աստի բժիշկ չի գտնուած տոները ապահովագոյն ճամբան այն է որ մեռելին մարմինը քանի որ քիչ մը տաքութիւն ունի, և մը կանուխները կակղութիւննին և առածգութիւննին կորսնցուցած չեն, այն մեռելը չի թաղուի:

Սփի ճարտարութիւն: Հնդկաստան եւրոպացիին մէկը ձին հեծած տեղ մը երթալն իրեն մէկ ձիաւոր հնդիկ մը կը տեսնէ ճամբան ձիուն կը հաւանի. իր հեծած ձին աչքէն կ'ընայ. կը մտածէ որ հնդիկին ձեռքէն այն ձին առնէ, և իր ձին անոր տայ մէկ վարպետութիւնով մը: Հնդիկին քովը կ'երթայ, ձին շատ կը գովէ, և կ'ըսէ որ քիչ մը ատեն ձիերնին փոխեն. անոր ձին ինքը հեծնայ, իր ձին ալ հնդիկը հեծնայ: Հնդիկը ասոր կը հաճի. և ձիերնին կը փոխեն: Անանկ քիչ մը երթալէն ետքը հնդիկը կ'ըսէ. այսքանս բաւական է. իմ ձիս տուր և քու ձիդ առ: Եւրոպացիին կ'ըսէ. իմ ձիս բուռ ձիդ ինչ ըսել է. քու տակինդ բուռ ձիդ է, իմ տակինս իմն է: Եւտր վրայ երկար խօսք և վեճ ընելով վերջապէս քաղաք կուգան. հնդիկը դատաւորին կ'երթայ գանգատ կ'ընէ, եւրոպացիին հոն բերել կուտայ: Եւրոպացիին կը պնդէ որ այս ձին իմնս է. պզտիկուց ի վեր իմ ձեռքս մեծցած է. հնդիկին ձին իրենը ըլլալը վկայով հաստատու պէտք կ'ըլլայ: Վկայ բերելու և մոտիկ ընել տալու դժուարութիւնները մտածելով կը յուսահատի մարդը. ուստի հնարք կը մտածէ. կընանկի հագած վերարկուն կը հանէ ձիուն գլուխը կը գոցէ. և եւրոպացիին կը հարցընէ թէ, թէ որ ձին դուն պըղտիկուց մեծցուցեր ես նէ՛ ո՞ր աչքը չիլ (չաչի) է դիտիր, ես ալ դատէս ետ կը կենամ: Եւրոպացիին կ'ըսէ. ձախ (կամ աջ) աչքը չիլ է: Զիտուն գլուխը կը բանան, որ ձին չիլ աչք չունի, երկու աչքն ալ չկան: և ուստի դատաւորը կը վճռէ որ ձին հընդիկինն է, տիրոջը տրուի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԿԻ ԼՐԱԳՐՈՒՄ

Յիւլ. Պ. Տէր Կրդ. Չափուր:

Սիւրբ Լաւրէն:

Ի Պալի նոր խան:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՈՒԿԱՆՈՒ ՄԻԻԿԵՏԻՍԵՆ